

DOMOKOS PÁL PÉTER

**(Várdotfalva, 1901. június 28. – Budapest, 1992. február 19.)
Széchenyi-díjas magyar tanár, történész, néprajzkutató,
a csángók történetének, kultúrájának kutatója. Írói álnevei Gernyeszeghy
Ádám, illetve Páldeák Áron. Fia Domokos Péter,
a finnugrisztika professzora.**

In memoriam Domokos Pál Péter 1901-1992 (19:58)

Horváth Gyula, Nesztor Iván, Kerényi Róbert, Knaus Kálmán

Hatgyermekes földműves családban született. A szegénységük miatt csak ketten (ő és a bátyja) tanulhattak. Gyermekkorában megtapasztalta a csíksomlyói kegyhely pünkösdi búcsújának különlegességét. Ekkor találkozott először az ide zárandokló moldvai csángókkal.

A csíksomlyói tanítóképzőbe járt, amit az 1916-os román betörés miatt egy időre meg kellett szakítania, Debrecenben végzett egy évet, majd később otthon fejezte be tanulmányait.

A csíkkarcfalvi tanítóskodás után Craiovában a román hadsereg katonája. Ez idő tájt határozta el, hogy az elszakadt magyarságért tennie kell, így beíratkozott a budapesti Tanárképző Főiskolára, ahol matematika, fizika, kémia, és ének-zene szakon végzett. Tanulmányai után 1926-ban hazatért, és előbb Vulkánban tanított, majd Csíkszeredában kapott állást a tanítóképzőben.

Tudatosan hordani kezdte vasárnapokon és az ünnepnapokon a népviseletet, néptáncokat tanult meg, hogy később ezt a tudását is továbbadhassa. Ő szervezte meg először Csíksomlyón *Ezer Székely Leány Napja* néven a ma is élő rendezvényt.

Három év után felmondtak neki, mert Magyarországon szerzett diplomáját a román állam nem fogadta el. Ebben az időben olvasott Bartók és Kodály népdalgyűjtő útjairól, akik szinte az összes magyarlakta vidéket felkeresték, kivéve a moldvai csángókat. Domokos Pál Péter ekkor, 1929-ben, huszonnyolc éves korában indult első ízben a csángók közé.

Moldvából visszatérve újra tanítani kezdett Kézdivásárhelyen, míg végleg el nem tiltották a pályától. Gyergyóalfaluba került kántornak. Három esztendeig, 1936-ig működött ott.

Összegyűjtött anyagát Bartóknak és Kodálynak is bemutatta, akik további kutatásokra ösztönözték.

A bécsi döntés fordulatot hozott az életébe. Hóman Bálint kinevezte a Kolozsvári Állami Tanárképző igazgatójává. Hogy megfeleljen az elvárásoknak, 1943-ban summa cum laude doktorált néprajzból, Kelet-Európa történelméből és magyar irodalomból a kolozsvári egyetem bölcsésztudományi karán. A bukovinai székelyek Magyarországra telepítése kapcsán Teleki Pál is véleményét kérte. Domokos ellenezte a Bácskába való telepítést.

1944 őszén családjával Budapestre menekült, 1945-től a közoktatási, később a népjóléti minisztériumban dolgozott. Innen 1948-ban elbocsátották, mert a segélyezéshez amerikai civil adományokat vett igénybe.

Szárászpusztán birtokot kapott, gazdálkodásba kezdett, családja ezen idő alatt Budapesten élt. Egyházaskozár, Szárász és Mekényes községekben tovább folytatta az anyaggyűjtést.

Alig három év múlva elvitte az Államvédelmi Hatóság, majd a földjét is elvették. Fizikai munkásként, jobbára építkezéseken dolgozott, majd később egy általános iskolában taníthatott. Ezután nyugdíjba vonulásáig (1961) Budapesten a József Attila Gimnáziumban, és a Kaffka Margit Gimnáziumban tanított.

1991-ben a könyvtára csángó vonatkozású anyagait átadta a Győrött alapítandó Arrabona Universitas Társadalomtudományi Karán működő Hungarológiai Tanszéknek. A gyűjtemény mellett százezer forintos alapítványt is tett olyan csángó fiatal képzésére, aki diplomaszerzés után visszatér szülőföldjére.

Díjai, elismerései

- Bethlen Gábor-díj (1986)
- Széchenyi-díj (1991) – Kimagasló életművéért, nemzeti múltunk kutatásáért.
- Magyar Köztársasági Arany Érdemkereszt (1991)
- Magyar Örökség-díj /posztumusz/ (2002)
- Magyar Művészetért-díj /posztumusz/ (2006)

Művei

Cikkei a Csíki Lapok, Csíki Néplap, Ellenzék, Erdély, Erdélyi Iskola, Erdélyi Múzeum, Erdélyi Tudósító, Hitel, Keleti Újság, Magyar Kisebbség, Magyar Lapok, Magyar Nép, Pásztortűz, Székelyföld hasábjain, illetve a magyarországi néprajzi és irodalomtörténeti szaklapokban jelentek meg.

- *A moldvai magyarság*, 1931 (6. kibővített kiadás Fekete Sas, Budapest, 2001 ISBN 9639352098)
- *Zemlényi János kéziratok énekeskönyve (XVII. század)*, Kolozsvár, 1939 (Erdélyi Tudományos Füzetek 109.)
- *Adalékok Moldva történetéhez*, Kolozsvár, 1940
- *Mert akkor az idő napkeletre fordul. Ötven csángómagyar népdal*, Kolozsvár, 1940

Domokos Pál Péter a csángók között, 1929 körül

- *Moldvai csángó mese és négy csángómagyar ének*, Kolozsvár, 1942
- *Rezeda. 96 csángómagyar népdal*, Budapest, Zeneműkiadó, 1953
- Domokos Pál Péter–Rajeczky Benjámin: *Csángó népzene, 1-2.*; Zeneműkiadó, Bp., 1956–1961
- *Hangszeres magyar zene a XVIII. században*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1978
- "... édes Hazámnak akartam szolgálni"; összeáll. Domokos Pál Péter / Kájoni János: *Cantionale catholicum. Régi és új, deák és magyar áitatos egyházi énekek*; Petrás Incze János: *Tudósítások. Okmánytár*; Szt. István Társulat, Bp., 1979
- *A nemzetek és vallások története Romániában*, Youngstown, Ohio: Katolikus Magyarok Vasárnapja, 1980
- *Bartók Béla kapcsolata a moldvai csángómagyarokkal: népdalok, népmesék, népszokások, eredetmondák a magyar nyelvterület legkeletibb részéről*, Budapest, Szent István Társulat, 1981
- *Az én Erdélyem. Domokos Pál Péter elmondja életét Balogh Júliának*, Vita Kiadó, Budapest, 1988
- *Rendületlenül... Márton Áron, Erdély püspöke*, Szent Gellért Egyházi Kiadó, Szeged, 1989
- *Múltbanéző. Tanulmányok*; szerk., sajtó alá rend. Fazakas István; Magvető, Bp., 1990
- *Moldvai útjaim*, Hargita Kiadóhivatal, Csíkszereda, 2005,

(Wikipédia)

DR. DOMOKOS PÁL PÉTER PÜNKÖSDI BÚCSÚ CSÍKSOMLYÓN¹

A hatvanhárom megyés Magyarország legkeletibb megyéje Csíkvármegye, melynek szinte geometriai középpontjában fekszik Somlyó, Csíksomlyó, népiesen Somojó, hivatalosan Várdotfalva, olánul Șumuleu. A Nagy- és Kissomlyó bérctornya alatt a Somlyó-patakocska két falut hasít hosszában ketté. Az érszámba is alig vehető patak először Csobotfalván, azután Csíksomlyón folyik keresztül, majd Csíkszereda határában az Oltba ömlik. A Kissomlyó-hegy északnyugati sarkán kitűnő borvíz csobog, melynek fa-küpjét egy ferences „kő-küpure” cserélte, az alábbi szavaknak megfelelően:

¹ HAGYOMÁNY, 1992/2.

*„Rég fa valék.
Darvas Vénáncz
változtata kővé,
Most vígan lobogok,
Hogy ki-ki vággyal igyék.”*

A kő küpü mellett favályú állott, melyhez idevág e további néhány szó: „Darvak és madarak, szomjukat oltják el itt!” A falucska határában még három további borvíz lobog: a Széket-kerti, a Dorlakai és a belmezei borvíz.

Az ezer lelket számláló falucskának régi, rozoga, emeletes községháza is volt, melyet én még gyermekkoromban láttam. Tanulságos feliratát nem feledhetem:

*„Épült ez községház
Az falu költségénn!
Kicsi Márkos Dénes
Falus-bíró lévén
Hogy itt az igazság
Meghallgatást nyerjen,
A hamisság pedig
pisszenni se merjen!”*

„Csíksomlyó nagy híres búcsújáró falu – az egyik erdélyi püspök szavai szerint –, melyhez a székely nép legszebb emlékei kötvék.”

Csíksomlyó nyolc imádkozóhelyéről, templomáról tud az emberi emlékezet:

1. A Szent Péter- és Szent Pál-megye templom.
2. A „Szenvedő” kápolnája a Salvator-kápolna mellett.
3. A Salvator-kápolna a Kissomlyó csúcsán.
4. Szent Rókus-kápolna (elpusztult, csak a főoltárkép maradt meg).
5. Szent Antal kápolnája a Kissomlyó nyugati sarkán.
6. Az obszerváns ferencesek temploma, ahol a Mária-kegyszobrot őrzik.
7. Nepomuki Szent János-kápolna a kegytemplom mellett.
8. Szent Márk kápolnája (hajdan a Nagysomlyó csúcsán állhatott, elpusztult).

A nyolctemplomos falu kincse a Mária-kegyszobor, melyet 1567 óta Székelyföld katolikus népe Pünkösöd szombatján minden évben felkeres. A

Nepomuki János kápolna holmokterén magasan márványba vésett írás van, amely a mi pünkösdi búcsúnk körülményeiről tájékoztat:

„Emlékezetére azon győzedelemnek, melyet 1559-ben pünköszt szombatján ezen a helyen nyert ifjabb János Zsigmond király hada ellen a maga szent hitét védelmező Székely nép, ezen alkotmányt emelte Sepsi Szent Iváni Liber Báro Henter Antal az Christus Rendének Arany Keresztes Vitézze, az Apostoli Királyi és Császári Arany kultsos híve és Nemes Anya Udvarhelyszék Fő Király bírāja 1817.”

A felirat hibás évszáma helyesen említődik Katona György krasznai plébánosnál, aki szórul-szóra eképpen írja le a csata történetét:

„1567-ben Pünkösdszombatján Blandrata György indítványából az Ifjú János Király (Zápolya Zsigmond) 1566-ban Szent András napja táján hozott azon végzés következtében, hogy Erdélyben a vallás dolgában mindenek Blandratától függenek papjaikkal együtt, az ellenszegülők pedig mint hitetlenek büntetődjenek, melynek a csíki székelyek engedelmeskedni nem akarának. Hasztalan kerülgeti őket János király, hol ígéretekkal, hol fenyegetésekkel, sok fegyveres népet bocsáta a csíkiakra.

Vala többi között Alfaluban Gyergyóban – mely Csíknak fiú széke – egy buzgó megyés pap, István nevű, az jobban is fellázítá álhatatosságra a népet, egyetértve a főrend is velek, elszánák vagyonaikat, életüket hitek oltalmára, eljárák azért egymást és azt végezzék, hogy ily utolsó veszedelemben az egész nép fejenként kicsinytől fogva, házaikat odahagyva gyűljenek össze Somlyóra. Egybe is gyűlének minden faluból nagy készséggel. Hírek érkeznek azonban, hogy Udvarhely felől nyomulának bé feléjük. Az hadak kiválaszták magok közül az fegyverfoghatókat s rendre állíták az ott kiterjedt szép mezőre. A fehérnépeket, gyermekeket, az öregeket ottan hagyván, eleibe kezdte nyomulni a fegyveres nép a János király hadának. Vagyon Csík és Udvarhely között egy rengeteg nagy erdő (ma is nagy erdőnek hívják, Várdótfalva határának nyugati részében fekszik, Oláhfalva mellett). Ott szembe találkozáván fegyverre került közöttük a dolog. A csíkiak jobbrészét levágák a király hadának, a többiek nyakra-főre viasszasaladának.

Elvégződván a verekedés, visszafordulának a csíkiak. Mikor a klastromhoz közeledtek, a honn maradottak őket örömmel fogadták s együtt a templomban menve hálákat adának az Istennek győzedelmeikért. Annak emlékezetére most is egybegyűlnek minden esztendőben azon a napon nem csak Csíkból, Gyergyóból is, míg az általmenetelek úgy meg nem szorulának. Sok bajok lőn annak utána is János királlyal a csíkiaknak, de soha a hit dolgában meg nem adták magukat. Idővel az említett végzést is viasszmondatak az 1591-ik esztendőben ezen

szókkal: „A Csíkbéli klostrom több odavaló helyekkel együtt, minthogy onnét ezideig is semminemű időben a római vallás ki nem irtódott, az adóbeli atyámfiaiak is lelkiismeretek megnyugtatósára maradjanak ezen állapotban, amint ekkorig voltak.’

Az itt leírt történet alapja a somlyai híres búcsújárásnak, melynek mai modora a következő: minden évben Pünkösöd első napját megelőzőleg kilenc kedden a kolostor vagy konvent kéttornyú templomából az ide Háromszékről, Csík-Gyergyó-Kászonyból, Udvarhelyszékről s az ország más részeiből is tömegesen jönni szokott nép megindulván (kiknek számolt Pünkösöd szombatján olykor tízezret is tesz), a templomból kihozott zászlókkal, énekelve, harangszó zúgása között megyen először a fennebb is említett Várdotfalva délkeleti oldalában felemelkedett kettős, nagyobb és kisebb Somlyó hegyek közül az utóbbi tetein létező, erős veres cserekőből épített Salvator régi kápolnához, onnan ugyan a Kis Somlyó hegyének nyugati részén lévő Páduai Sz. Antal tiszteletére erős kőből készített kápolnához. Mindkét helyeken szokott imáikat elvégezve, hasonrenddel visszatérnek a kéttornyú nagy templomba.”

A pünkösdi búcsú nagy körmenetén legelső helyen mindig a gyergyóalfalvi keresztalj halad. A körmenetet a moldvai csángómagyar katolikusok csoportja zárja. Szepessy Ignác erdélyi rk. püspök oklevelében fontos említés van latinul, melynek értelme: a csíksomlyói pünkösdi búcsúra járó csángómagyarok arra kérték a vajdát, hogy adjon Csíksomlyó községnek ajándékba egy havast, amelynek ellenértékeként Csíksomlyó a búcsúra jövő katolikus csángómagyarokat háromnapos étellel és szállással ellátja, így kapta meg Csíksomlyó plébániája a Bálványos havasát.

„Noha a moldvai ún. csángómagyarok csak régebben jártak ide búcsúra és ma többé nem jönnek, mindazáltal Szent Péter megye bírja a Bálványos havasát, melyen ma is 19 lakos van és egy jó sóskút is – nagy területen az egyedüli – adja vizét.”

Ez a püspöki értesítés a somlyói búcsúra járó moldvai csángómagyarokról hivatalos, tehát téves. A moldvai kat. csángómagyarok ma is járnak a somlyói pünkösdi búcsúra. (Lásd az Édes hazámnak akartam szolgálni c. könyv 19. lapján található képet.)

Az elmúlt évtizedekben a csíksomlyói pünkösdi búcsút nem tarthatták meg a gondozó obszerváns ferencesek. A katolikus magyar székely nép lelki szükségletként várta, hogy újra mehessen a somlyói pünkösdi búcsúra, s hogy a szerető szülők madárlátta tarisznájukban vihessék a mindennél jobban óhajtott búcsúfiát.